

ԳԱՐԵԳԻՆ ԼԵՎՈՆԹԱՆ

Ծանր կորուստ
կրեց հայ բանա-
սիրական գիտու-
թյունը:

Սեպտեմբերի
28-ին 76 տարե-
կան հասակում
վախճանվեց հայ
գրական անդա-
տանի անխոնջ
մշակ, հայ կուլ-
տուրայի ակա-
նավոր ներկայա-
ցուցիչ, հայ ար-
վեստի պատմու-
թյան քաջատեղ-
յակ մասնագետ,
արվեստի վաս-
տակավոր գոր-
ծիչ, պրոֆեսոր
Գարեգին Լևոն-
յանը:

Բազմաժառանգ
գրական աշխա-
տող Գարեգին
Լևոնյանը ծնվել
է 1872 թվին Ա-
լեքսանդրոպոլ-
(ներկայիս Լենի-
նական) քաղա-
քում: Նա որդին
է հայ նշանա-
վոր աշուղ Զի-
վանու Տարրական ու միջնակարգ կրթու-
թյուն Գ. Լևոնյանն ստացել է իր ծննդավայ-
րի հայկական ու ռուսական դպրոցներում:
1897 թվին նա ընդունվում է Պետերբուրգի
Գեղարվեստից Ակադեմիան, որի դասընթացն
ավարտում է 1902 թվին: Գեղարվեստից Ա-
կադեմիան ավարտելուց հետո նա վերադառ-
նում է հայրենիք ու պաշտոնավարում է շ-
միածնի Գևորգյան ճեմարանում, որպես ար-
վեստների պատմության դասատու:

Դեռ 20 տարեկան հասակից սկսած Գա-
րեգին Լևոնյանը հայտնի է դառնում, որ-
պես բանահավաք: Նա իր մի շարք բանա-
սիրական ուսումնասիրություններով հաջըս-
տացնում է հայ բանասիրական գրականու-
թյունը: Նրա առաջին աշխատությունը կը-
րում է «Հայ աշուղներ» խորագիրը: Այս աշ-
խատությունը, Գ. Հախվերդյանի «Սայաթ-

նովա»-ից հետո,
հայ գրական աշ-
խատչում հան-
դիսանում էր
երկրորդ երկա-
սիրությունը՝ նր-
վիրված հայ ա-
շուղներին ու նը-
րանց ստեղծա-
գործությունը:

1894 թվին լույս
է տեսնում Գ.
Լևոնյանի «Հայ
պարբերական
մամուլը» աշխա-
տությունը, որին
հետևում են նրա
այլ աշխատու-
թյունները:

Խոշոր են նրա
մատուցած ծա-
ռայությունները
հայ կուլտուրա-
յի, գրականու-
թյան ու արվես-
տի զարգացմա-
նը: Բազմաթիվ
խոշոր գտններ
հաղթահարելով
և նյութական մեծ
զոհողություննե-
րի գնով նա կա-
րողանում է հրա-
տարակել հան-

րածանոթ «Գեղարունաս» հանդեսը, նրա շուր-
ջը համախմբելով ժամանակի նշանավոր
հայ գրողներին, գրականագետներին ու ար-
վեստագետներին:

Սակայն Գ. Լևոնյանի գիտա-հետազոտա-
կան գործունեությունը ավելի մեծ թավի է
ստանում և նրա գրիչն ավելի բեղմնավոր է
դառնում Հայաստանում սովետական կար-
գեր հաստատվելուց հետո: Զերմ ու անկեղծ
հայրենասեր Գ. Լևոնյանն իր ամբողջ դի-
տությունն ու եռանդը ի սպաս է դնում հա-
րադատ Սովետական Հայրենիքի կուլտու-
րայի ու գիտության զարգացման գործին:
Այս ժամանակաշրջանում նա հայ կուլտուրա-
յի, գրականության ու արվեստի զանազան
խնդիրներին նվիրված մի շարք հոդվածներ ու
ուսումնասիրություններ է գրում, որոնց թի-
վը մի քանի հարյուրի է հասնում: Սովետա-

կան իշխանության տարիներին, բացի այդ հողվածներից ու ուսումնասիրություններից, նա մի շարք աշխատություններ էլ է տպագրում, որոնցից հիշատակության արժանի են «Սայաթ Նովայի կյանքը և գործը» (1931 թ.), «Հայ պարբերական մամուլը սկզբից մինչև մեր օրերը» (1934 թ.), «Հայ կուլտուրան» «Սասունցի Դավիթ» էպոսի ժամանակաշրջանում» (1939 թ.), «Հայ աշուղները և նրանց արվեստը» (1944 թ.), «Հայ գրքի և տպագրության արվեստը» (1946 թ.) «Թատրոնը հին Հայաստանում» և այլն:

Բազմաթիվ են Գ. Լեոնյանի հատկապես հայ արվեստի՝ նկարչության և երաժշտության խնդիրներին վերաբերող ուսումնասիրությունները: Չնայած իր 76-ամյա հասակին ու հիվանդ վիճակին, նա աշխատում էր պատանու ջանասիրությամբ: Իր կյանքի վերջին օրերին՝ անգամ, անկողնում հիվանդ պառկած վիճակում նա չէր դադարում գրել: Սովետական Միության փառապանծ մայրաքաղաք Մոսկվայի 800-ամյակի տոնակատարության օրերին Գ. Լեոնյանը արհամարհելով հիվանդությունը, անկողնում պառկած գրում է ջերմ զգացմունքներով ստեղծված իր «Մոսկվան և հայ կուլտուրան» հոդվածը:

Սովետական իշխանության տարիներին Գ. Լեոնյանը շարունակել է զբաղվել նաև մանկավարժական գործունեությամբ: Նա երկու տարի շարունակ դասախոսություններ է կարդացել Երևանի պետական համալսարանում և Մանկավարժական ինստիտուտում, վախճելով ուսանողության ջերմ սերն ու համակրանքը:

Գ. Լեոնյանը Հայկական ՄՍՄ Գիտությունների Ակադեմիայի Լեզվի և գրականության ինստիտուտի ու Պետական պատմական թանգարանի գիտական խորհուրդների անդամ էր: Նա անգամ էր թե՛ Գրողների միության և թե՛ Նկարիչների միության:

Սովետական Հայաստանի կառավարությունը բարձր գնահատելով Գ. Լեոնյանի մատուցած խոշոր ծառայությունները հայ գրականությանն ու արվեստագիտությանը, 1942 թվին, նրա գրական-արվեստագիտական գործունեության 40-ամյակի կապակ-

ցությամբ, շնորհել է նրան արվեստի դաստակավոր գործչի կոչում:

Հոկտեմբերի 1-ին տեղի ունեցավ Գ. Լեոնյանի թաղումը: Բազմաթիվ գրողներ, արվեստագետներ և կուլտուրայի աշխատողներ իրենց վերջին հրաժեշտը տվին հայ արվեստի, գրականության ու կուլտուրայի անկախորդ ներկայացուցիչներից մեկի՝ արվեստի վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր Գ. Լեոնյանի աճյունին:

Երևանի անատոմիկոմի դահլիճում ծաղիկներով ու պսակներով ծածկված գիտնականի դաղաղի շուրջն էր հավաքվել մեծ հասարակություն, ինչպես և հանդուցյալի հարազատներն ու բարեկամները: Հնչում է ջութակի սգո մեղուդիկ նվագը:

— Այսօր մեղանից հեռանում է մեր գեղագիտության ջերմ պաշտպանն ու մշակը, մեր գիտական մտքի ու արվեստի անվանի ներկայացուցիչներից մեկը՝ սիրելի Գարեգին Լեոնյանը, — ասում է քանդակագործ Արա Սարգսյանը, — անվանի գիտնականը մեծ ծառայություն է մատուցել հայ ժողովրդին, հարստացրել է նրա բանասիրությունը, գեղարվեստի, թատրոնի ու կերպարվեստի պատմությունը: Միշտ վառ կմտա նրա հիշատակը:

Հայաստանի սովետական գրողների անունից հրաժեշտի խոսք է ասում Նաիրի Զարյանը:

— Մեր ժողովուրդը կորցրեց իր անխնջ մշակներից մեկին՝ Գարեգին Լեոնյանին, որը սովետական գրականության համար թողել է հարուստ ժառանգություն և մեծ անվանի մտքեր: Հայ ժողովրդի կուլտուրայի մեջ:

Պանթեոնում հանդուցյալին հրաժեշտի վերջին խոսք են ասում Երևանի Կերպարվեստի թանգարանի ղեկավար Ռ. Դրամբյանը և Հր. Քոչարը:

Հանդուցյալի հարազատների ու բարեկամների վեոջին հրաժեշտից հետո, նվաղախմբի սգո հնչյունների տակ, հողին է հանձնվում արվեստի վաստակավոր գործիչ, պրոֆեսոր Գարեգին Լեոնյանի աճյունը:

